

УДК 368

Баранова Олена Володимирівна,
канд. екон. наук, доц., доцент кафедри страхування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
(03680, Україна, Київ, проспект Перемоги, 54/1)
E-mail: magistr_@ukr.net

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІКРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація

Мета дослідження. Дослідити економічну сутність мікрострахування та його роль в активізації продажів страхових послуг в Україні.

Методологія. Автором здійснено порівняльний аналіз категоріально-понятійного апарату. Використано абстрактно-логічний метод (в процесі теоретичних умовиводів і формування висновків), метод порівняльного аналізу (в процесі дослідження різних підходів) та емпіричні методи досліджень.

Отримані результати. Визначено, що мікрострахування спрямоване за забезпечення ризиків широких мас населення, що характеризуються низьким рівнем доходу. Мікрострахування виконує функцію соціального захисту населення та характеризується специфічною організацією продажів за рахунок залучення соціально значущих інституцій (лікувальних установ, мереж аптек, установ соціального захисту, тощо). Обґрунтовано необхідність та реалізації договорів мікрострахування страховими компаніями в Україні.

Цінність дослідження. Доведено, що реалізація договорів мікрострахування в Україні сприятиме підвищенню доходів страховиків, широкому охопленню потенційного страхового поля, зростанню фінансової грамотності серед населення та обізнаності зі страхування, освоєнню нових альтернативних каналів реалізації страхових послуг. Пошук нових підходів у співпраці страховиків дозволяє посилити їх конкурентоздатність та інноваційність, що зацікавить інвесторів та сприятиме новим можливостям для бізнесу.

Ключові слова: мікрострахування, страхування, канали реалізації страхових послуг, страхові компанії.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Страхова послуга за своєю сутністю є фінансовою, що виникає при перерозподілі доходів громадян та суб'єктів господарювання. Являє собою «вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами

страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів» [1].

Страховий ринок України протягом останніх десяти років піддається негативному впливу дії зовнішніх чинників: прояву світової фінансової кризи в 2008–2009 рр., наслідки системної економічної кризи в Україні через воєнні дії на сході країни, анексію АР Крим, девальвацію національної валюти та зубожіння населення.

Задля активізації його розвитку, нарощуванню об'ємів продажів страхових послуг страховим компаніям необхідно розробляти та впроваджувати інновації. Мікрострахування може бути використаним саме як новація в реалізації страхового захисту, охоплення широких верств населення та реалізація нового каналу продажу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання економічної сутності та необхідності мікрострахування займалися вчені та практики: Л.В. Шірінян, А.С. Шірінян [2], А.І. Перетяжко [3], Г.В. Колеснікова [4]. Науковці комплексно окреслили роль та особливості мікрострахування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Дослідження ролі мікрострахування не лише як одного з видів забезпечення ризиків незаможної верстви населення, але й розгляд його як фактору створення нового альтернативного каналу реалізації страхових послуг в Україні потребує більш ретельного розгляду.

Формулювання мети і завдань дослідження. Метою даного дослідження є аналіз економічної сутності мікрострахування та розробка рекомендацій щодо визначення його ролі в активізації страхового ринку в Україні. Завданнями при підготовці та написанні статті є:

- аналіз економічної сутності мікрострахування;
- дослідження та структурування сучасних підходів щодо оцінки мікрострахування в світі та Україні;
- напрацювання рекомендацій щодо запровадження мікрострахування на вітчизняному страховому ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Страхування передбачає надання фінансового захисту від наслідків дії застрахованих ризиків як фізичним, так і юридичним особам. Оцінений ризик, що відповідає критеріям, повністю покривається договором страхування:

- можливий;

- носить ймовірнісний характер;
- проявляється незалежно від дій та помислів страхувальника та інших зацікавлених осіб;
- підлягає кількісній та якісній оцінці;
- настання ризику невідоме в часі та просторі.

Мікрострахування являє собою страховий захист для потенційних страхувальників у обмеженому (скороченому) варіанті. Основною відмінністю мікрозахисту є суттєва обмеженість умов страхування та низькі розміри страхових сум та страхових премій.

Розділяємо думку авторів Шірінян Л.В. та Шірінян А.С. щодо сутності мікрострахування, що являє собою «вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів осіб з низькими доходами в обмін на низькі страхові премії за умови невеликих страхових сум, спрощеної системи страхування, високої частки страхових відшкодувань і невисокого прибутку постачальника таких послуг» [2, с. 25].

Колеснікова Г.В. розглядає мікрострахування як метод убезпечення ризиків людей з низьким рівнем доходу «від певних ризиків та обмін на сплату скромної премії, пропорційної вірогідності й вартості застрахованого ризику» [4, с. 78].

Погоджуємося, що мікрострахування є одним із методів убезпечення ризиків малозабезпечених верств населення, проте, вважаємо що воно відкриває додаткові можливості для страхових компаній та виступає фактором розширення охоплення потенційних страхувальників та нарощення страхового портфелю. Фактично, це є новим видом реалізації страхових послуг — альтернативним каналом продажів.

Розглянемо суттєві відмінності страхування та мікрострахування (рис. 1).

Отже, мікрострахування розраховане на незаможні верстви населення. За рахунок такого захисту можна убезпечити найбільш масові ризики, що прямо не залежать від рівня доходу страхувальника. Прикладом таких ризиків є смерть, нещасний випадок, захворювання на визначену хворобу, стихійне лихо (конкретний вид), протиправні дії третіх осіб. Особливістю є те, що за договором мікрострахування покривається лише один ризик, це, в свою чергу, дає можливість страховим компаніям запропонувати меншу страхову премію. До характерної особливості, що також впливає на здешевлення ціни на послугу,

відноситься і чітко визначена (обумовлена) страхова сума, невелика за розміром — в межах 1 тис. \$.

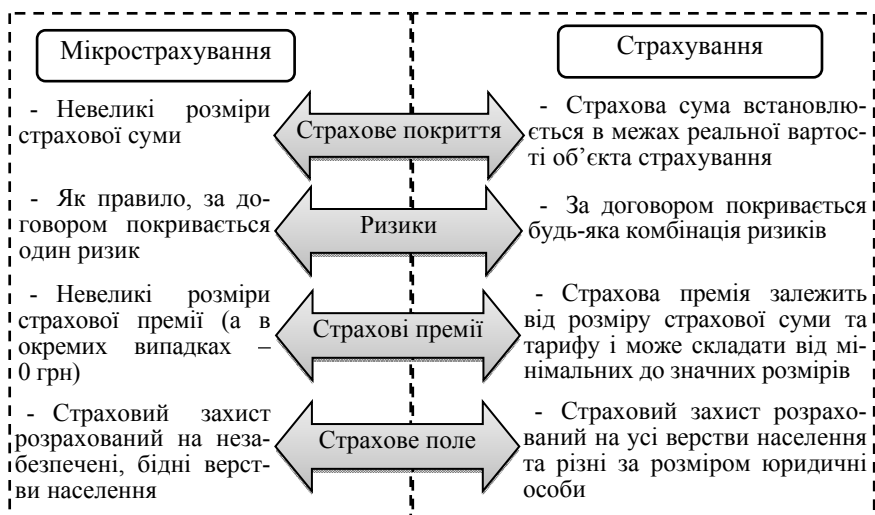

Рис. 1. Відмінності страхування та мікрострахування

Джерело: складено автором

Договори мікрострахування носять універсальний характер та не потребують проведення детального індивідуального андеррайтингу, є уніфікованими. Що дозволяє страховим компаніям економити на навчанні мережі та проведенні оцінки ризиків.

Реалізація договорів мікрострахування здійснюється через об'єднання зусиль страховиків та соціально значущих інституцій держави (наприклад: лікувальні заклади, органи соціального захисту, державні банки, мережі аптек тощо). Перевагами такого об'єднання для страхових компаній є вихід на нове страхове поле та освоєння нового каналу продажу, а для державних інституцій — можливість отримати комісійну винагороду та реалізувати функцію соціального захисту населення.

Так, за даними Міжнародної організації праці ILO, мікрострахування набуває розвитку та за структурою доходів, витрат, прибутку є зіставним зі страхуванням (рис. 2). Вагомою відмінністю мікрострахування є невеликий страховий платіж. Проте, за раху-

нок масовості укладених договорів страхова компанія може отримати значний, стабільний дохід.

Рис. 2. Традиційне страхування та мікрострахування: доходи, витрати, прибуток [5]

В цілому в світі за останні 5 років число людей, охоплених мікрострахуванням, зросла, за оцінками експертів, з 78 млн до більш ніж 500 млн чоловік [5].

Найбільшого розповсюдження мікрострахування набуло в країнах південної Америки, Океанії, Африки, Азії, країнах Карибського басейну (рис. 3).

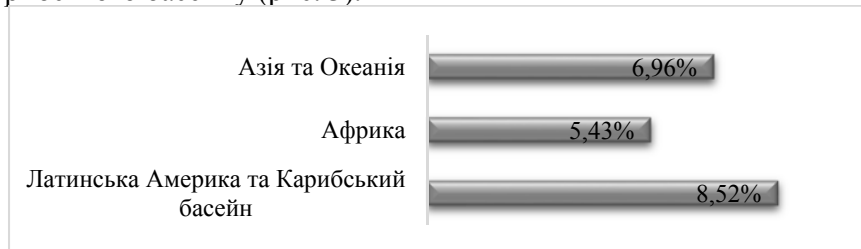

Рис. 3. Загальний коефіцієнт покриття мікрострахуванням країн світу

Джерело: складено автором на основі [6]

Саме в зазначених країнах високий відсоток бідного населення, наявність високого ризику смертності від невиліковних хвороб (ВІЛ, СНІД). Мікрострахування не забезпечує повний страховий захист тому і не є розповсюдженим в розвинених країнах світу (країни ЄС, США, Японія тощо).

Чи актуальним та вагомим для розвитку українського ринку страхування є мікрострахування? Протягом останніх років страховий ринок характеризується нестабільними показниками розвитку (рис. 4).

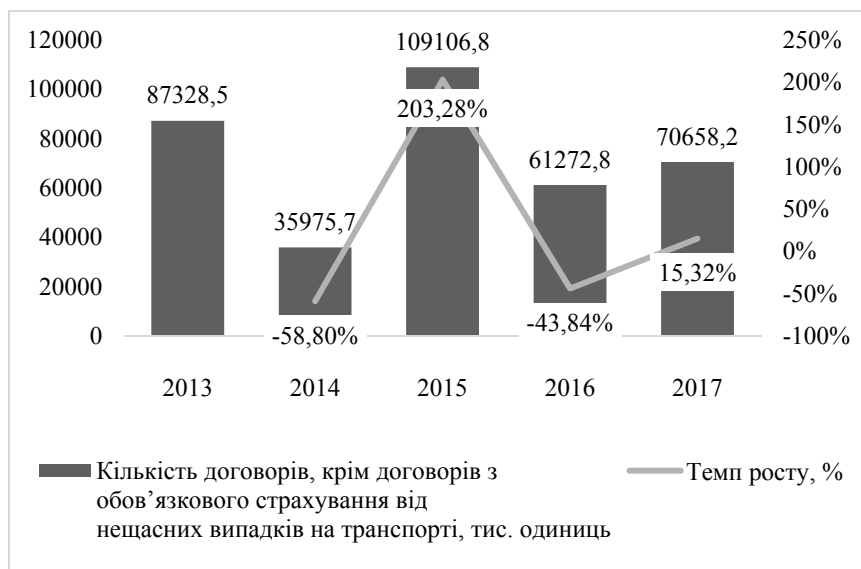

Рис. 4. Динаміка кількості укладених договорів страхування в Україні протягом 2013–2017 рр.

Джерело: складено автором на основі [7]

Динаміка кількості укладених договорів страхування є нестійкою, темпи росту кардинально змінювалися від зниження на 58,8 % у 2014 році у порівнянні з 2013 роком до стрімкого зростання на 203,3 % вже в наступному 2015 році. Така неоднозначність пов'язана із дією ряду зовнішніх факторів:

- воєнні дії на сході України;
- анексія АР Крим;

- девальвація національної валюти.

Якщо показник ВВП на душу населення в гривневому еквіваленті постійно зростає протягом 2013–2017 рр., то в доларовому еквіваленті спостерігається інша тенденція (рис. 5).

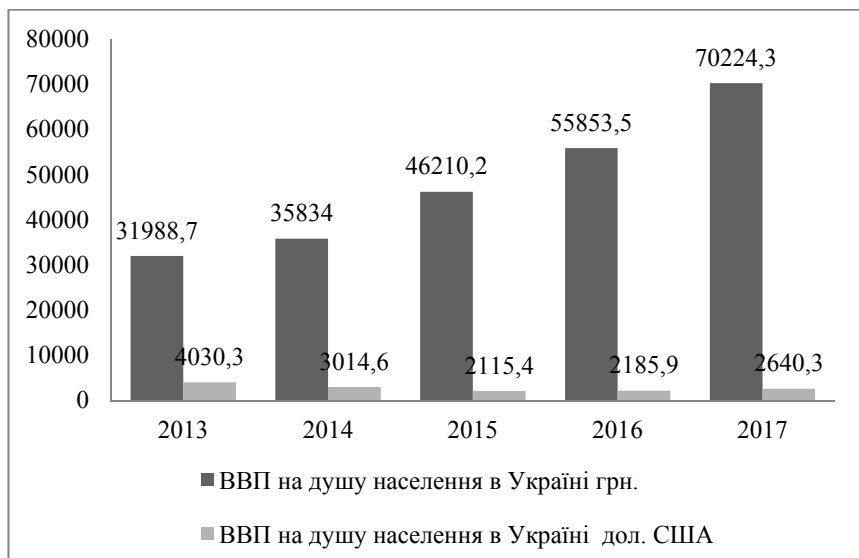

Рис. 5. Рівень ВВП на душу населення в Україні

Джерело: складено автором на основі [8]

ВВП на душу населення в доларовому еквіваленті в 2014 та 2015 рр. характеризується спадом, а в 2016 та 2017 рр. спостерігається зростання (темп росту в 2017 році по відношенню до 2016 року склав 21 %).

Скорочення кількості укладених договорів страхування та зменшення ВВП на душу населення в Україні вимагають від страхових компаній активізувати власний бізнес за рахунок пошуку інноваційних ідей в андерайтинговій політиці, розширення страхового портфеля, пошуку нових нестандартних каналів збуту страхової послуги. Мікрострахування являє собою унікальне поєднання інновацій як в андерайтинговій політиці, так і в політиці пошуку альтернативних каналів продажу. Страховики пропонують потенційному клієнту будь-яку модифікацію страхової пос-

луги (з різним набором ризиків, різними об'єктами страхування, можливість застрахувати виключення тощо). Мікрострахування дозволить запропонувати клієнту дешевший, обмежений одним ризиком страховий захист. Таким чином можна зберегти вже сформований страховий портфель.

Разом з тим, мікрострахування виступає як альтернативний канал реалізації страхових послуг за рахунок специфіки організації продажів із залученням соціально важливих та загальнодоступних інституцій. Так, мікрострахування за договорами медичного страхування чи страхування від нещасних випадків страхові компанії можуть реалізовувати через мережі аптек, лікувальні установи. А договори мікрострахування майна можна реалізовувати через ЖЕК, ОСББ, мережі продажів мобільних телефонів. Для страховиків мікрострахування відкриває нові можливості залучення широкого кола страхувальників. Сформований таким чином страховий портфель дозволить отримувати прибутки за рахунок масовості укладених договорів. І хоча такі прибутки не будуть значними за обсягами, проте, це дозволить страховим компаніям в майбутньому пропонувати крос-продажі та нараощувати власні надходження.

В Україні протягом останніх років мікрострахуванням зацікавилися навіть найбільші страхові компанії. Так, на думку А.І. Перетяжко сучасну роботу страхової компанії варто вибудовувати в партнерстві з суспільно важливими інституціями. «Нам цікаво працювати з технологічним і клієнторієнтованим банком, який пропонує і разом з нами розробляє нові продукти, грамотно вибудовує продаж і процес обслуговування клієнтів. Це дає зростання в нових сегментах і доступ до великої бази нових для нас клієнтів. Крім того, ми зараз робимо «пілоти» з кількома телекомунікаційними компаніями. І це хороший приклад того, що бізнес можна розширювати, виходячи не тільки з економіки і платоспроможності населення, а й завдяки партнерству» [3].

Мікрострахування є одним із інструментів, що дозволить страховій компанії бути гнучкою в політиці задоволення споживацького попиту та залишатися конкурентоздатною за сучасних реалій нестабільного страхового ринку України.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Мікрострахування являє собою обмежений страховий захист з невеликими страховими преміями для незабезпечених верств на-

селення. Дозволяє реалізовувати функцію соціального захисту населення від дії найбільш розповсюджених ризиків. За рахунок своєї дешевизни мікрострахування сприяє масовому охопленню потенційного страхового поля.

Мікрострахування характерним є для країн з нерозвиненою економікою або з економікою, що розвивається. Лідерами щодо охоплення мікрострахуванням у світі є країни Латинської Америки, Африки, Карибського басейну, Океанії.

Вітчизняний страховий ринок характеризується нестійким розвитком, скороченням темпів та потребує активізації за рахунок запровадження інновацій. Позитивний приклад реалізації договорів мікрострахування в світі варто застосувати в Україні. Страхові компанії зможуть задовільнити будь-який попит у страховому захисті, навіть, незабезпечених потенційних страхувальників, розширити власний страховий портфель та використати альтернативний канал реалізації страхових послуг.

Бібліографічний список

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.12.2018).
2. Шірінян Л.В., Шірінян А.С. Мікрострахування в Україні: бути чи не бути?: монографія. — Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю.А., 2012. — 208 с.
3. Перетяжко А. Новые возможности есть всегда. *ФОРИНШУРЕР страхование*. URL: <https://forinsurer.com/public/18/05/16/4813?hl=%EC%E8%EA%F0%EE%F1%F2%F0%E0%F5%EE%E2%E0%ED%E8%E5> (дата звернення: 13.12.2018).
4. Колеснікова Г.В. Про необхідність використання іноземного досвіду мікрострахування та гарантування кредитів малому підприємству в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. № 2 (20). С. 75–79.
5. Microinsurance Innovation Facility / Annual report 2013. URL: http://www.impactinsurance.org/ckfinder/userfiles/files/annualreport2013_en_v2.pdf (дата звернення: 13.12.2018).
6. World Map of Microinsurance. Microinsurance Network: веб-сайт. URL: <http://worldmapofmicroinsurance.org/#view/global/all/total-microinsurance-coverage-ratio> (дата звернення: 13.12.2018).
7. Консолідовані звітні дані страховиків. *Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг Укра-*

їни: веб-сайт. URL: <https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/.pdf> (дата звернення: 15.12.2018).

8. Статистичні дані Міністерства фінансів України: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp> (дата звернення: 15.12.2018).

References

1. Pro strahuvannia [On Insurance]: Zakon Ukrainy vid 07.03.1996 r. № 85/96-VR. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (date of request: 14.12.2018) [In Ukrainian].

2. Shirinian, L.V., Shirinian, A.S. (2012). Microstrahuvannia v Ukraini: buty chy ne buty? [Micro-insurance in Ukraine: to be or not to be?]: monografiia. Cherkasy: Vydavnytstvo Chabanenko IU.A. 208 p. [In Ukrainian].

3. Peretiazhko, A. Novyie vozmozhnosti iest' vseгда [New features are always there]. *FORINSURER strahovaniie*. URL: <https://forinsurer.com/public/18/05/16/4813?hl=%EC%E8%EA%F0%EE%F1%F2%F0%E0%F5%EE%E2%E0%ED%E8%E5> (date of request: 13.12.2018) [In Russian].

4. Koliesnikova, G.V. Pro neobhidnist' vykorystannia inozemnogo dosvidu mikrostrahuvannia ta garantuvannia kredytiv malomu pidpriemnytstvu v Ukraini [On the need of using foreign experience in micro-insurance and guaranteeing loans for small businesses in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*. 2010. № 2 (20). P. 75–79 [In Ukrainian].

5. Microinsurance Innovation Facility / Annual report 2013. URL: http://www.impactinsurance.org/ckfinder/userfiles/files/annualreport2013_en_v2.pdf (date of request: 13.12.2018) [In English].

6. World Map of Microinsurance. Microinsurance Network: website. URL: <http://worldmapofmicroinsurance.org/#view/global/all/total-microinsurance-coverage-ratio> (date of request: 13.12.2018) [In English].

7. Konsolidovani zvitni dani strohovykiv. *Natsional'na komisiia, shcho zdiisniuie derzhavne reguliuvannia u sferi rynkiv finansovyh poslug Ukrainy*: website. URL: <https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/.pdf> (date of request: 15.12.2018) [In Ukrainian].

8. Statystychni dani Ministerstva finansiv Ukrainy: website. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp> (date of request: 15.12.2018) [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14 грудня 2018 р.

UDC 368

Olena Baranova,

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Insurance
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
(54/1, Peremohy Ave., Kyiv, 03680, Ukraine)
E-mail: magistr_@ukr.net

Discourse issues of micro insurance in Ukraine

Abstract

Research objective. The article aim is to explore the economic essence of micro insurance and its role in boosting sales of insurance services in Ukraine.

Methodology. The author used comparative analysis for concepts and categories, abstract-logical method for theoretical reasoning and forming conclusions, a comparative analysis for studying of different concepts, and empirical research methods.

Findings. The study determines that micro insurance is aimed at protecting the risks of the great masses of population with low income. Micro insurance performs the function of social protection of the population. It is characterized by a specific organization of sales through involving socially significant institutions (medical institutions, drugstores networks, social security institutions, etc.). The necessity and implementation of micro insurance contracts by insurance companies in Ukraine is grounded.

Value Added. The study proves that the implementation of the micro-insurance contracts in Ukraine will enhance insurers' incomes and broad coverage of the potential insurance field, increase financial literacy of population and acquaintance with insurance, and contribute to the new alternative channels for the implementation of insurance services. The search for new approaches in cooperation between insurers allows them to strengthen their competitiveness and innovation that will attract investors and promote new business opportunities.

Key words: micro insurance, insurance, channels for the implementation of insurance services, insurance companies.